

Jubilej Virovitičkog muzeja

Danica Draganić
 Gradski muzej Virovitica
 Virovitica

U proljeće 1952. godine, predsjednik G.N.O. Virovitice daje poticaj za prikupljanje starina u gradu i za osnivanje muzeja. S tim ciljem osnovan je 14. listopada te godine Muzealni odbor, a Muzej grada i kotara Virovitice kao samostalna ustanova počinje raditi u rujnu 1953. godine s jednim kustosom. Ustanova je osnovana kao kompleksni muzej, koji sabire arheološku, etnografsku, historijsku i arhivsku građu NOB-a, a prema potrebi može razviti i djelatnosti na osnivanju drugih zbirki. Po prostoru koji obuhvaća to je zavičajni muzej za područje tadašnjega virovitičkoga kotara. U jednoj prostoriji dvorca počinje rad na sabiranju građe za sve četiri osnovne zbirke: Virovitičani poklanjaju neke predmete kućnog inventara, knjige, dokumente, počinju manja zaštitna arheološka istraživanja, otkupljuje se etnografska građa, ponešto se nabavlja iz susjednih muzeja, snima se seoska i gradska arhitektura, evidentiraju se spomenici kulture i priprema pravilnik o čuvanju starina. Kako nije imao vlastitog izložbenog prostora, muzej organizira izložbe u raznim dvoranama u gradu. Zbog odlaska kustosa muzej je od 1962. do 1966. zatvoren, ali se zahvaljujući amaterima održao kao ustanova. Godine 1966. u muzej dolazi kustos etnolog i rad se nastavlja u četiri male sobice u potkrovlju dvorca, gdje se nalaze kancelarija i spremišta sve do tada skupljene građe. Velika dvorana na prvom katu dvorca, nekadašnja vijećnica, više nije bila u funkciji, te je napokon odlučeno da je muzej dobije za izložbeni prostor. Bilo je potrebno izvesti osnovne popravke, izmijeniti rasvjetu i nabaviti vitrine. U povodu Dana Republike, 29. studenoga 1968, otvorena je stalna izložba *Kroz prošlost Virovitice* s izborom materijala iz svih četiriju osnovnih

zbirki i ove godine obilježavamo 20-godišnjicu toga skromnog prvog stalnog postava.

Sljedećih godina, do 1976, to je bio jedini izložbeni prostor, tako da se taj postav sklanjao nekoliko puta u toku godine kako bi se mogle postaviti povremene izložbe. Mnoge obljetnice virovitičkih ustanova i društava obilježavane su i izložbama u muzeju: 20 godina »Virovitičkog lista«, 100 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva, 30 godina rada Gradskoga kazališta, 100 godina HPD-a »Rodoljub« itd. Preuzimane su izložbe srodnih ustanova iz drugih mjesta: iz Strossmayerove galerije izabrani radovi iz ranih poklona Ante Topić-Mimare, iz bečke »Albertine« faksimili starih grafika, u suradnji s Tehničkim muzejom u Zagrebu postavljene su izložbe *Čovjek i svemir* i *Faust Vrančić*, iz Arheološkog muzeja posuđeni su vrijedni primjerci starog novca za izložbu u prostorijama banke, a izložba grčkih vaza bila je također iz tog muzeja. Godine 1969. počinje uz kustosa u muzeju raditi i pomoćni tehnički službenik.

Od svog osnutka muzej se nalazi u gradskom dvorcu, jednokatnoj kasnobaroknoj klasicističkoj građevini, izduženog tlocrta s istaknutim središnjim dijelom. Gradili su je grofovi Pejačevići od 1800. do 1804. godine na mjestu stare turske utvrde. Smješten u parku u središtu grada, dvorac kasnije prelazi u vlasništvo knezova Schaumburg-Lippe, pa grofovske obitelji Drašković, a od 1930. u njemu su uredi gradske uprave. Kada postaje korisnik toga čitavog vrijednog spomenika kulture I. kategorije, muzej vodi i radove na njegovoj adaptaciji. Počinje se 1971. izmjenom limenog pokrova kupola i popravcima cijeloga krovišta i limarije te ličenjem vanjskih zidova. U to vrijeme na prvom katu su prostorije Općinske skupštine i svih društveno-političkih organizacija, a u prizemlju raznih drugih ustanova. Tada je stvoren plan da u dvorac treba smjestiti samo kulturne djelatnosti, s time da cijeli prvi kat bude stalni postav muzejskih zbirki.

Tada je to još bila daleka budućnost, jer je muzej 1976. dobio samo dvije prostorije u potkrovlju, kad je iz njih iselila Gradska glazba. Nakon

skromnog uređenja tog prostora, postavljanja nove rasvjete i ličenja, sa starim prostorijama dobivene su četiri sobe, u koje su postavljene zbirke: arheološka, etnografska, kulturne povijesti i zbirka NOB-a, na ukupno 120 m².

Nakon što su iselile kancelarije Općinske skupštine iz zapadnog krila prvog kata, početkom 1979. godine počela je adaptacija tog prostora. U pet velikih soba, na ukupno oko 180 m², postavljena je grada o Virovitičkoj udarnoj brigadi, Inženjerskoj brigadi, oslobođenju grada, narodnim herojima ovoga kraja i poslijeratnoj izgradnji. Svečano otvorenje tog dijela muzeja bilo je 5. listopada te godine, u povodu 35. godišnjice oslobođenja grada i osnivanja Virovitičke brigade. To razdoblje predstavljeno je fotografijama, kopijama dokumenata, trofejnim oružjem i originalnim primjercima novina, osobnim predmetima boraca i odlikovanjima. U sklopu prikaza djelovanja Inženjerske brigade, postavljena je i maketa porušenog mosta na Dravi, a izložena je i originalna zastava Brigade. Osim tog, stalnog postava u tom je krilu bio uređen i mali izložbeni salon, dvije kancelarije i malo spremište. Pri uređenju tog dijela muzeja pokazala se potreba za

još jednim kustosom, povjesničarem, a iduće godine muzej dobiva pomoćnog radnika za poslove održavanja prostorija. Osim brige o dvorcu kao spomeniku kulture, muzej organizira i održavanje, popravke i postavljanje spomenika NOB-a u općini.

Velika dvorana na prvom katu, nakon prvog uređenja 1968. sad je već tražila novu, odgovarajuću opremu za izložbenu djelatnost. Nakon uređenja 1982. prostor se može koristiti i za muzičke i dramske priredbe. Tokom godina u dvorani su se održavale brojne povremene izložbe, većinom likovnih umjetnika s ovog područja, ali i iz Zagreba, npr. Zlatka Zlatića, Vladimira Vrljića, Ivana Laskovića i dr. S kulturnim ustanovama susjedne NR Mađarske muzej surađuje još od 1971. i nekoliko puta smo izmjenjivali izložbe muzejskog materijala ili radova poznatih likovnih umjetnika. U povodu prigodnih datuma postavljene su često izložbe s temama iz NOB-a ili o drugim temama iz revolucionarne prošlosti. Takve su bile npr. izložbe iz Muzeja revolucije naroda Hrvatske iz Zagreba: *Likovna djela nastala u NOB-u, Pisana riječ Partije, Portreti Tita u djelima likovnih umjetnika, Vladimir Nazor pjesnik i borac* itd.

Virovitica je 1984. godine obilježavala 750. godišnjicu postojanja, te je u programu proslave i otvorenje novouređenog postava muzeja u istočnom krilu prvog kata, u prostorijama iz kojih su nedavno iselile društveno-političke organizacije. Adaptacija je izvedena prema projektu dvorca iz 1909. godine, pod nadzorom osječkoga Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Građevinskim radovima raspored prostorija je doveden u izvorno stanje. Idejni projekt za postav pojedinih zbirki i odgovarajuće izlaganje građe bilo je potrebno prilagoditi zgradi kao spomeniku kulture, a s druge strane, već uređen postav novijeg razdoblja u drugom krilu zgrade, uvjetovao je redosljed kojim će se ostvariti kontinuirano kronološko prikazivanje izložene građe. Adaptacijom je uređeno osam prostorija, raznog oblika i veličine s ukupno 250 m² površine.

Prostor je planiran za postav arheološke, kulturno-povijesne i likovne zbirke. Tokom godina sve muzejske zbirke su se znatno povećale i obogatile vrijednom građom, pa je iz toga izabrano ono najznačajnije za prikaz života ovoga kraja od mlađeg kamenog doba do XIX. stoljeća.

Prva manja prostorija (ulazni prostor s prodajom kataloga i dr.) ima jednu kutnu vitrinu s paleontološkim nalazima. U idućoj velikoj prostoriji je materijal arheološke zbirke. Najznačajniji nalazi iz doba neolita su iz velikog nalazišta kraj Pepelana, u zemuničkim nastambama nađeno je mnoštvo fragmenata keramike s bojenim i plastičnim ukrasima, raznovrsnih kamenih alatki, tragovi ognjišta, idoli. U

Dio kulturno-povijesne zbirke 19. stoljeća u Virovitičkome gradskom muzeju

Postav etnografske zbirke u Virovitičkome gradskom muzeju

tri vitrine su urne nađene na virovitičkoj ciglani 1967. godine, a pripadaju kulturi polja sa žarama kasnobrončanog doba, virovitičke grupe. Višegodišnja istraživanja pokraj sela Orešec dala su brojne i raznovrsne nalaze iz vremena rimske uprave u ovim krajevima. Prema ostacima građevnog materijala, grobova, keramike, stakla, novčića i nakita može se zaključiti da je tu (od I–IV. st.) bilo naselje i nekropola na rimskoj magistrali. Kulturno-povijesna zbirka sadrži oružje (buzdovan, mačevi, helearde, arkebuzi) i kopije najstarijih dokumenata o tvrđavi i gradu, od hercega Kolomana iz 1234, kraljice Marije, Matije Korvina, Bele IV. Vrijedan i zanimljiv je skupni nalaz srebrnog i zlatnog novca izložen u sljedećoj maloj prostoriji. U jednom virovitičkom dvorištu iskopan je bakreni, posrebrni i lijepo ukrašen ibrik, pun novca iz XVI. i XVII. stoljeća. Svi su primjerci bili dobro očuvani, a porijeklo im je raznoliko, iz gotovo svih evropskih zemalja, velikih razlika u vrijednosti i veličini. U dvije iduće prostorije izložen je materijal o povijesnom i kulturnom razvoju ovog kraja u XVIII. i XIX. stoljeću: inventar drvene kapelice u Sedlarici iz 1743. (bojene drvene skulpture, oslikana oplata, svijećnjaci, orgulje), cehovski statuti, dokumenti i ladice, sajmena povlastica Marije Terezije obitelji Pejačević. Tu su još i predmeti iz inventara građanske kuće: pokućstvo, slike, fotografije, staklo, porculan itd.

U ovom krilu smještena je u dvije veće prostorije i likovna Zbirka Branislava Glumca. Poznati književnik, porijeklom iz Virovitice, poklonio je muzeju 1982. godine šezdesetak likovnih radova, suvremenih, pretežno hrvatskih umjetnika. Zbirka se i dalje povećava, tako da danas ima stotinjak radova. Prilikom otvaranja postava tiskan je poseban katalog Zbirke. Spomenimo neke autore: Ivo Režek, Marin Tartaglia, Milan Konjović, Krsto Hegedušić, Zlatko Prica, Dubravka Babić, Dimitrije

Popović, Marija Ujević. Uz otvaranje tog dijela stalnog postava muzeja, u sklopu obilježavanja 750. godišnjice Virovitice, u velikoj izložbenoj dvorani bila je postavljena izložba originalnih dokumenata o gradu, iz razdoblja od XIII. do XIX. stoljeća posuđena iz Arhiva Hrvatske.

U razdoblju od 1971. do 1984. muzej je vodio poslove oko uređenja čitavog dvorca, od narudžbe projekata, osiguranja novca do nadzora nad izvođačima. Ti su poslovi iziskivali dosta truda, vremena i zalaganja, katkada i na uštrb ostalih redovitih stručnih muzejskih poslova, ali, uz povoljne okolnosti, uporna nastojanja, razumijevanje zajednice i pojedinaca, omogućili su i znatno povećanje muzejskog prostora: od 200 m² na 920 m², a od toga 565 za stalni postav, 150 za povremene izložbe, 140 za spremišta i 64 za kancelarije.

Godine 1985. Gradski muzej sa svoja četiri radnika (dva kustosa i dva pomoćna radnika), ulazi kao radna jedinica u novoosnovani Centar kulture, koji uz muzej ujedinjuje Regionalno kazalište, Gradsku biblioteku, Muzičku školu i Kino. Stručne službe nove ustanove smještaju se u tri dotadašnje muzejske prostorije (mali salon i dvije kancelarije). Iste godine muzej dobiva kustosa povjesničara umjetnosti, a sljedeće kustosa arheologa. Tako dolazi do smanjenja prostora i povećanja stručnog kadra, a zbog redovnog povećanja zbirki osjeća se nedostatak prostora, naročito za spremišta, radni prostor, staru arhivu, priručne radionice.

Iako je velik dio muzejske građe izložen, za prikaz kontinuiranog povijesnog slijeda, usred postava još je jedna neuređena soba, planirana za izlaganje bogatog materijala s kraja XIX. i početka XX. stoljeća o privrednom, kulturnom i društvenom

Likovna zbirka Branislava Glumca u Virovitičkome gradskom muzeju

razvoju grada. S druge strane, jedna od najbogatijih muzejskih zbirki, etnografska, već je godinama nedostupna posjetiocima. Kod otvaranja stalnog postava 1984. godine bilo je predviđeno da postav te zbirke ostane u potkrovlju, gdje je bio od 1976, zbog toga jer na prvom katu više nije bilo mjesta s obzirom na to da je u to vrijeme dobivena donacija likovnih radova Branislava Glumca, a i takvoj građi odgovaraju male sobice s niskim stropom, drvenim podom i malim prozorima. Donekle je nezgodno što je odvojena od ostalog postava, a do nje vodi i veći broj stepenica. U međuvremenu je oštećena krovna konstrukcija centralne kupole dvorca, koja je iznad tog prostora, pa se zbog mogućnosti urušavanja ne može dopustiti pristup posjetiocima. Novac za radove je osiguran i u toku su dogovori za izvođenje tehnički složenih radova. Stalni postav etnografske zbirke dijelom je prikaz ambijenta tipične ovdašnje seoske kuće, s namještajem i priborom, zatim poljoprivrednog oruđa, alata i pomagala za obradu tekstila, primjerci odjeće, dokumentacija o seoskom graditeljstvu, fotografije o društvenom životu. Još jedna zbirka, Likovna galerija s gotovo stotinu radova, nema stalni postav. Uz nekoliko slika iz prošlog stoljeća to su većinom radovi likovnih umjetnika ovoga kraja, nabavljeni poslije održanih izložaba. Povremeno se u velikoj dvorani izlaže izbor iz te zbirke.

Kao što je vidljivo iz ovog prikaza, u dosadašnjem djelovanju muzej je bio više zaokupljen aktivnostima na izlaganju građe, a to je i ono što društvena zajednica i posjetioци većinom i traže. Sada, kada je ta zadaća donekle ispunjena, nadamo se da će biti više vremena, novca, mogućnosti i razumijevanja da se radi na sabiranju, otkupu, obradi, stručnoj i znanstvenoj djelatnosti. ■

Primljeno: 30. 9. 1988.

SUMMARY

The 35th anniversary of the Municipal Museum of Virovitica

Danica Draganić

The Municipal Museum in Virovitica was founded in 1953. as a complex museum collecting archaeological, ethnographic, and historical material of the region and the archives of the National Liberation War. In the first years the Museum organized exhibitions in various premises in town. Then the castle which stands in a park in the center of the town was given to the Museum. It is a late baroque and classicistic edifice erected between 1800–1804. The Museum undertook extensive adaptations of the premises. The large hall of the castle was adapted first and the exhibition *Through the history of Virovitica* was opened in 1968 with material from all four museum collections as a core of the future permanent display. After this adaptation, the museum was enlarged to a space of 920 square meters, 565 m² for the permanent display, 150 m² for temporary exhibitions regularly organized by the Museum, and the rest for the storehouse and offices. Selected material from the archaeological collection is presented in the permanent display and so are the historic and cultural development of the region in the 18th and 19th century, and the art collection of Branislav Glumac, donated to the Museum by this well-known writer from Virovitica in 1982. Further adaptation of the castle is in process. In 1985 the Municipal Museum was attached as a department to the Cultural Center, a newly founded institution that united all cultural institutions of the town.